

Razvojna vloga svetovalne službe

Naloga svetovalne službe bi torej bila, da učencem s svetovanjem in neposredno pomočjo pomaga v njihovi rasti, šolskem in osebnostnem razvoju in da s poseganjem in razvijanjem šolskega prostora posredno pomaga tako, da odpira učencem možnosti za produktivem stil življenja v danih soc. okoliščinah, ki jih predstavlja šola.

7.1. VLOGA SVETOVALNE SLUŽBE V RAZVOJU ŠOLI (str.85)

Čeprav ima družina dejansko najmočnejšo socializacijsko moč nad otrokom, pa je v določenem obdobju vpliv šolskega okolja vendarle večji, saj je to okolje, v katerem otrok preživi precejšen del svojega življenja in to v času, ko je njegovo osebno oblikovanje najbolj intenzivno. Šola namreč predstavlja določeno socialno sredino, ki s svojo strukturo, odnosi in celotnim delom vpliva na njegov moralni, emocionalni, psiho-soc. in druge modalitete razvoja. Zato se nikoli ne bi smela sklicevati na to, da je njena skrb le izobraževanje in učni uspeh, vse ostalo pa stvar družine.

»At risk« populacijo ne producirajo samo neugodne soc. okoliščine, v katerih otrok živi doma, ampak tudi »at risk« šolske situacije: tj. neugodne soc. interakcije, negativni odnosi (npr. učitelja/ svet. delavca do učencev), negativna čustva in izkušnje, ki vplivajo na kvaliteto šol. kulture in klime.

Da je šola inštitucija, ki producira travme in strese, vemo tudi iz naše šolske prakse. Travme in stiske se kažejo ob koncu šolskega leta (učni uspeh, napredovanje, matura, vpis...) tj. izostajanje od pouka, pobegi od doma, različne oblike nasilja nad drugimi in samim seboj.

Neka tuja analiza povečanega števila suicidov med mladimi, ki nimajo vzroka v »bolezenskem stanju«, je pokazala, da so temu največkrat vzrok ekstremne stresne situacije v šoli, zato so svet. službe pripravile posebne preventivne programe, ki med drugim predvidevajo tudi spremembe v organizaciji in načinu dela v šoli in razredu, da bi zmanjševali »at risk« situacije.

Vendar ne želimo zopet vse odgovornosti prevaliti na šolo. Neugodne domače in šol. okoliščine se pogosto dopolnjujejo, kolikšen delež ima pri tem šola ali dom, pa je odvisno od primera do primera. Čeprav so učenci z večjimi težavami različne starosti, spola, imajo različne učitelje in prihajajo iz različnih soc. okolij imajo nekaj skupnih značilnosti: živijo v težkih soc. okoliščinah, imajo probleme s šolo, »velike težave« s poukom in učenjem, so neuspešni na različnih področjih. To so ponavljajci, »kronični lenuhi (nemotivirani za kakršnokoli delo povezano s šolo), podpopprečne so njihove učne in druge sposobnosti in zato slabi rezultati, agresivni delinkventi, težki pubertetni, kakorkoli zlorabljeni učenci, zanemarjeni in zapostavljeni zaradi soc. ali narodnostnih razlogov.

Opažamo, da je teh pojavov vedno več in so vedno težji. Jasno je tudi, da delavci šolske svet. službe tega problema sami, brez sodelovanja učiteljev in kolektiva, ne bodo zmogli opraviti.

7.2. NALOGA SVETOVALNE SLUŽBE PRI METODOLOGIJI NAČRTOVANJA ŠOLSKEGA RAZVOJA (str.87)

Če naj šol. svet. služba (v nadaljevanju ŠSS) posega v šol. prostor in delo šole s tem namenom, da bi pač v določenih šol. okoliščinah razvijala in prilagajala šolske okoliščine in delo učencem in njihovem razvoju, potem študij in budno spremljanje šolskega dogajanja lahko opozori na »at risk« situacije. Ta študij in budno spremljanje pa je izhodišče in vir svet. dela.

ŠSS se mora usmeriti v sodelovanje pri načrtovanju šol. procesa. Za to pa potrebuje kvantitativne in kvalitativne podatke. Naloga svetovalca je *zbirati info o šoli in njenem delu*, ta material obdelovati, ga interpretirati, imeti posvete z ljudmi na šoli in skupaj z njimi načrtovati izboljšave in reševati probleme. Še posebej je treba opozoriti na pomembnost in zahtevnost *evalvacije*, pa ne tiste zunanje, ki je namenjena inšpekciji, pač pa *notranje*, ki bo v funkciji šol. razvoja od znotraj.

ŠSS se kot »motor« razvoja šole lahko izkazuje le ob tisti šolski filozofiji, ki je na strani stališča, da ima šolsko (notranje in zunanje) soc. okolje (učit., drugi delavci, vodstvo, starši, učenci) tudi pravico do svojega razvoja in zato tudi pravico kaj reči o tem, kakšna naj šola bo, katere vrednote naj oživilja in goji, katere posebne cilje naj uresničuje. Ob taki filozofiji, ko je šoli dana možnost, da razvija svojo individualnost, mora ta razvoj načrtovati »iz sebe«, od znotraj, tega ni mogoče načrtovati in voditi od zunaj. Ob takem šolskem konceptu je pomoč zunanjih inštitucij omejena, spreminja pa se tudi njihov položaj v razvoju šole.

7.3. S ŠOLO INTEGRIRANA SVETOVALNA SLUŽBE (str.88)

Tako utemeljevanje ŠSS, ki razvoj učencev povezuje tudi s stalnim razvojem šole, izboljševanjem okoliščin in šolskega dela, je bistvo zahteve, da mora biti ŠSS integralni del šol. kolektiva, ne pa njen privesek, njihov program pa sestavni del šol. programa (kurikuluma). Svet. delavci morajo živeti s šolo, pri delu izhajati iz njenih potreb in potreb posameznih subjektov. Iz tega pa sledi, da se bo vsebina dela šol. svetovalcev spreminjala ne samo s šolsko stopnjo, ampak bo različna tudi od šole do šole. Čeprav se šole in svet. delavci srečujejo s podobnimi problemi, načrtov dela ni mogoče preprosto kopirati, ker se stvari rešujejo v različnih okoliščinah. Svet. službe in svet. delavci se lahko skupaj dogovarjajo le o širših vsebinskih usmeritvah, kot izhajajo iz razvojnih posebnosti učencev, splošnih šolskih ciljev in skupnih značilnostih življenja in dela šol.

S šolo integrirana ŠSS je imperativ uspešnega uresničevanja šolskega programa in razvoja učencev. Njena učinkovitost je odvisna od podpore, ki jo dobi od vodstva in učiteljev, kajti učitelj je ključna oseba pri vodenju otrok v OŠ. Zato je eden najpomembnejših kanalov preventivne vloge ŠSS *strokovno usposabljanje učiteljev in razvoj programov (kurikuluma)*. ŠSS kot razvojna služba zato ne more delovati mimo vodstva in kolektiva.

Ustvarjanje zaupanja in integracija delavcev z učitelji in kolektivom in njihovega programa s šolskim programom ni mogoča, če ŠSS ne upošteva posebnosti šolskega dela in odnosov, ter potreb in pričakovanj ljudi. Potrebe in pričakovanja so seveda odvisna od nalog in vloge, ki jo imajo posamezni ljudje na šoli, zato se bodo pričakovanja učiteljev razlikovala od pričakovanj vodstva, učencev in staršev.

Izhodišče dela in ustvarjanja zaupanja svet. delavcev pri nas bi moralo izhajati iz spoznanja, da ne bi smeli načrtovati ali celo od zunaj sprejemati nalog, za katere niso zainteresirani tudi učitelji, učenci, starši in vodstvo šole. Če je svet. služba služba pomoči, potem moraš povprašati, kakšno pomoč potrebujejo. Šele s takim programom ŠSS in konkretno pomočjo, ki jo bodo ob tem dobili, bodo ljudje zadovoljni. Integrirana svet. služba, ki pri delu izhaja iz življenjskih potreb učencev ter šolskih značilnosti, je nenadomestljiva; ne more je nadomestiti nobena zunanja inštitucija. ŠSS ni substitucija zunanjim inštitucijam, niti ne morejo še tako razvite zunanje svetovalne službe nadomestiti dela ŠSS.

7.4. RELATIVNA SAMOSTOJNOST (str.89)

Šolsko svetovanje, kot posebna, relativno samostojna disciplina s svojo teorijo, filozofijo, predmetom raziskovanja in logiko razvoja, mora svoje delo temeljiti in razvijati na strokovnih temeljih in spoznanjih pedagogike, psih., soc., socialnih in drugih znanostih in se napajati in razvijati tudi iz sebe.

ŠSS pa mora svoje delo nasloniti še na življenje in delo šole.

Relativna samostojnost pa ne pomeni, da so šolski svet. delavci zaprti za vrata posameznih šol. To ne pomeni, da se ne bi mogli med seboj pogovarjati in dogovarjati o skupnih širših vsebinskih usmeritvah pri delu in metodologiji reševanja vprašanj, ki izhajajo iz razvojnih, učnih, socializacijskih posebnosti in problemov učencev ter skupnih značilnostih življenja in dela šol.

Zaradi svoje antropološke, strokovno-znanstvene zasnovanosti, izhajanja iz šolskega vzgojno-izobraževalnega dela ter značilnosti otrok in učencev je ŠSS lahko šolski politiki »sumljiva«, ker imajo politična stališča in opredelitve pač drugačne izvore, kot pa razvojno svet. delo. Tako kot sta si »nepokrita« politika in stroka, tako obstaja tudi »nepokritost« med šolsko politiko in šolskim svet. delom. Šolska politika z močjo iz položaja usmerja šolo in šol. delo, na ta način obvladuje tudi šolsko svet. delo (si ga podreja), lahko pa znanstvena spoznanja in strokovna stališča, ki jih je spoznala in verificirala vzgojno-izobraževalna in svetovalna praksa, inkorporira v svoja prizadevanja za razvoj šole. Le politika, ki se naslanja na stroko in strokovna spoznanja ima tudi perspektivo preživetja!

Ni mogoče pristati na to, da bi razvoj svet. služb usmerjala samo šolska politika, čeprav je od te politike odvisna usoda svet. dela. Razvoj svet. služb in svet. delo mora spremljati empirično raziskovanje. To je eno pomembnih izhodišč načrtovanja in spopolnjevanja svet. delavcev različnih profilov in razvoja svet. služb.

Dileme in vprašanja:

♦ Relativna samostojnost ŠSS in šolskega svet. pomeni, da to ni služba in dejavnost z vnaprej predpisanimi nalogami. Ker izhaja iz potreb učenca in šole, njeno delo ne more biti po vsebini in nalogah enako, standardizirano. Ker pa velja načelo, da kdor šolo financira, ta ima pravico opredeliti tudi njeno vsebino in izvajati nadzor je razumljivo, da je država lahko nezaupljiva in se tudi izogiba financiranja,

investiranja v nekaj, kar vnaprej ne zagotavlja določenih uspehov. Dilema je torej v tem, ker se ve, da država tega dela ne more uniformirati, ker bi šolsko svet. s tem izgubilo značaj, na drugi strani pa se s pomočjo organizacije šolskega svet. zvišuje kvaliteta šolstva oz. šolskega vzgojno-izobraževalnega dela z učenci. Zato država tudi vlaga v to dejavnost.

♦ ŠSS ne more in ne sme ignorirati sprememb, ki v šolo prihajajo od zunaj in imajo pravno osnovo. ŠSS mora na te spremembe reagirati in ugotavljati, kako vplivajo na rast in razvoj otroka/učencev. To je strokovno-profesionalna naloga, »strokovno-študijsko in pedagoško-akcijsko spremljanje, pisano na kožo« svet. delavcem. Na ta način so svet. delavci, njihova koncepcija in vsebina, pravzaprav vedno in brez škode za razvoj strokovnosti njenega dela, pod določenim vplivom šolsko-reformnih gibanj, ki jih vodi država in njena šolska politika.

Take značilnosti ugotavljajo tudi v razvoju šolskega svet. dela v ameriških šolah. Milstein piše, da se je poudarek dela svet. služb vsebinsko spreminjal. Po »sputniku« je bilo njihovo delo usmerjeno v tekmo za znanstveno prevlado, v 60-ih je bilo pod vplivom skrbi za enakopravnost vzgajanja in izob. ter šolsko in poklicno svetovanje mladine, v 70-ih je bila v ospredju skrb za otroke v javnih šolah, ki zahtevajo poseben tretman, sredi 80-ih pa je bilo delo ŠSS pod vplivom prizadevanja šolske politike za splošno reformo šolskega sistema.

Kot vidimo, je vprašanje relativne samostojnosti svet. službe tesno naslonjeno na vprašanje koncepta načrtovanja in evalvacije njenega dela, ob tem pa se odpirajo tudi vprašanja organiziranosti, profesionalizacije in supervizije svet. dela.

7.5. MREŽA, FINANCIRANJE, NORMATIV (str.91)

Ekonomska situacija družbe in finančno stanje na področju šolstva brez dvoma vplivata na zaposlovanje svet. delavcev po šolah. Treba je priznati, da te službe za državo in šolski proračun predstavljajo določeno obremenitev. Zato je šolsko svetovanje kar naprej v nevarnosti, da bo izrinjeno, da bodo šole zaradi pomanjkanja denarja najprej odpuščale svet. delavce, ki niso »neposredno profitni« - niso tako kot učitelji neposredno vključeni v vodenje učnega procesa.

Pomanjkanje denarja v šolstvu pa ne vpliva le na zaposlenost in zaposlovanje svet. delavcev v šolah, ampak blokira tudi načrtno in dolgoročno usmerjene svetovalne projekte. Tako stanje in odnos šolskih, lokalnih in nacionalnih oblasti so lahko tudi posledica slabega poznavanja dela in vloge šolskega svet., nejasnih programov dela, ukvarjanja z neaktualnimi vprašanji, slaba učinkovitost, vprašanja pooblastil, razmerja svetovalec-učenec itd. (ponekod je rešitev ta, da najemajo svet. delavce samo za določen čas in za določene naloge).

Ker zadeva financiranje svet. služb danes pri nas, se postavlja le vprašanje financiranja t.i. »letečih teamov«, ki od zunaj nudijo svoje usluge učencem; postavlja se vpr. ali naj jih plačuje šolsko ministrstvo ali pa naj prispeva tudi ministrstvo za delo, družino, socialno politiko.

MREŽA (str.92)

Poleg zgoraj odprtih vprašanj in dilem financiranja, ki bodo gotovo vplivala na njihovo zaposlovanje, pa bo mreža odvisna še zlasti od obstoječe mreže vrtcev in šol (št. šol, otrok, velikosti, šolskih okolišev, demografskih trendov in drugega).

Kot je znano je bila pri nas pripravljena in delno se je tudi že izvajala ustrezna metodologija zaposlovanja šolskih svet. delavcev tako, da bi bila

a) po eni strani »pokritost« celotnega slovenskega prostora s svet. delavci pravična v tem smislu, da šole in učenci podeželja ne bi bili zanemarjeni, kar je tudi interes državne (vladne) politike,

b) na drugi strani pa, da bi vendarle ohranili odlike, ki jih ima zaposlovanje svet. delavcev v posameznih vzgojno-izobraževalnih inštitucijah: svet. delavci delajo sredi žive šolske prakse, tako da je mogoče zadovoljevati tudi potrebe pasameznih šol in subjektov znotraj njih.

To metodologijo razporejanja svet. delavcev in oblikovanja t.i. »operativnih okolišev« je pri nas že izdelal B. Jurman.

»Operativni okoliš« šolskih svet. služb je namreč področje ene ali več osnovnih šol, opredeljeno na osnovi potrebnega šolskega svet. dela, ki ga zahteva določeno število otrok pri vzgojno-izob. delu...lahko se povsem pokriva z danim šolskim okolišem, ali pa zajema več šolskih okolišev skupaj.

Organizacija šolskega svet. dela in šolskih svet. služb se v taki metodologiji ravna po načelu, naj bi šole takega okoliša ne nastavljale iste profile svet. delavcev, pač pa različne, tako da bi potem bili v

operativnem okolju zastopani vsi strokovni profili. To bi omogočilo teamsko delo in sodelovanje, omogočilo bi, da bi si priskočili na pomoč.

KOGA OD SVETOVALNIH DELAVCEV NASTAVITI? (str.93)

Odločitev, da bo svet. delavec na šoli zaposlen, bo stvar šolskih oblasti oz. tistih, ki bodo zagotovili denar, odločitev o tem, kateri od strokovnjakov bo sprejet, pa bi načelno morala biti stvar (odločitev) posameznih šol. Za katerega od delavcev se bodo šole odločale, je sicer odvisno tudi od potreb šol in pričakovanj (subjektivnih faktorjev), vendar razvoj mreže svet. delavcev le ne bi smeli prepustiti samo šolam, pač pa bi profilno enakomerna razporeditev teh delavcev morala biti tudi stvar nacionalne (državne) politike (Urada za šolstvo).

Gre za dva različna kriterija nastavljanja posameznih profilov:

1. šolski (potrebe in pričakovanja šol)
2. izvenšolski (globalni, konceptualni, za katerega neposredna praksa nima toliko poslušanja, ker v njem ne vidijo neposrednega zadovoljevanja svojih potreb)

Ta problem je potrebno rešiti z dogovori.

Postavlja pa se tudi vprašanje usposobljenosti (konkurenčnosti) posameznega profila. Posamezni strokovni profili se povezujejo in razrešujejo skupne probleme in vprašanja, ki izhajajo iz okolja in vzgojno-izob. dela. Njihovo sodelovanje je lahko v tem, da drug drugemu nudijo pomoč pri opravljanju posameznih nalog (npr. psiholog ene šole gre na pomoč kolegu pedagogu ali soc. delavcu na drugo šolo itd.). Taka metoda bi preprečila zapiranje posameznih delavcev svetovalne službe v šole. Omogoča interdisciplinarno reševanje problemov, enotnejše vsebinsko načrtovanje dela, zaščito posameznih svet. delavcev pred samovoljo ravnateljev, strokovno oporo in izmenjavanje izkušenj pri delu.

NORMATIV (str.94)

Sprejeti normativ je standard, ki ga država zagotavlja vsem šolam in ki ga je pripravljena tudi financirati. Ta normativ je kot »nacionalni program« nekakšen standard za šolstvo; normativi ščitijo nekakšen minimalni standard izvajanja vzgojno-izob. programov. Iz tega sledi sklep, da država oz. njen nacionalni program ne bi smel biti edini kriterij nastavljanja svet. delavcev po šolah. Posamezne občine/regije, ki bodo imele še svoje šolske fonde, bodo lahko sredstva dala tudi za izboljšanje tega standarda. To pomeni, da bodo lahko izboljšale tudi mrežo šolskih svet. delavcev in s tem tudi kvaliteto šolskega vzgojno-izob. dela.